

לזכרו של זאבליה היקר -

"אוהב האדם"

אגדה

נמן יונתן.

היה היה אדם
כך נאהב לקלוא את ספויני-חיילי,
להיות באגדת-תקרה שקופה ועצובה ומנחמת.
היה היה אדם ויסוריו רבוי מאד,
ואקרא קטן מלהכיר את צערו שלו וצער העולם.
היה היה אדם ואהבת יפי-האנשים
קסיס קסמה לו ילקי אחריה, ילקי
עצ כמותו פני.

היה היה אדם. וכל חייו
אמר לעזור את אש-לבו פמו חזון,
אשר צלם לפני סיניו.
ועת שצדקה אשו מעט,
אפסור נעס באצבעיו -
עצ-מה שאף להיות עוז נר-צולק
עציו-כמותו, עציו-כמותו.
ואם ארשום קצונש-החיים המנאף
כמו שקף האילנות קיערות-העצ
קמו ידיו ארשום
את אגדת-חייו :

"היה היה אדם" ...

זהרה וסמולר מספרים על זאבל'ה.

זאבל'ה נולד בשנת 1917 בעיירה קוסוב אשר בפולניה. עיירה יהודית-טפוסית במזרח-ארופה, על כתיה הרעועים וסמטאותיה הדחוקות, כתוכה פיצו חיים יהודיים על שמחותיהם, צרותיהם וסתירותיהם.

משלח ידו של האב - סוחר-יערות, פרנסה שקבלה מאביו הוא סבו של זאבל'ה. הבית מסורתי-דתי, מחסידי הרכי מאלכסנדר, ולא פעם הסתופף ודאי זאבל'ה בחצרו לרגל חגים ומועדים.

מראשית הילדות אפתו היתמות במות עליו אמו. אחותו שהפכה צופיה הלכות-הבית, מעניקה לו מחיכתה ודאגתה.

בתום לימודיו בחדר, עובר זאבל'ה ללמוד בישיבה, הרחק מהבית בעיירה ויסוקי-מזוביצק. שנים מספר שהה בישיבה, למד ש"ס, שנן גמרא, בעודו סועד ארוחותיו כביטוי המקובל בידיש "טעג" - "ימים"; פעם על שולחנו של גביר זה ופעם על שולחנו של פרנס אחר מקהילת ויסוקי-מזוביצק.

בשנת 1931 הוא חוזר לעיר מולדתו ואז מתחולל בו המהפך הגדול כקבלו על עצמו עולן של מצוות החלוציות בהצטרפו לתנועת ה"שומר-הצעיר".

בשנת 1935, מעצימה תחושת היתמות במות עליו אביו ואותה שנה עומדת בסימן החוויה העזה של ההצטרפות הממשית למשפחה החלוצית בעברו לעיר רדוס, בה נמצאה הכשרת הקבוץ, הוא קבוץ גל-און.

למרות תנאי ההכשרה הקשים, נשאר זאבל'ה צמוד לכל הגלגולים שעוברת הקבוצה בהכשרות "רדוס" ו"קלוש" ומגיע ארצה בשנת 1938.

הוא מגיע לביתו-הקבוצי גל-און השוכן בנס-ציונה וכן נפגש עם אחותו וגיסו אשר הקימו קינם-המשפחתי באותה נס-ציונה עצמה. מאז ועד העליה על הקרקע, שניים הם מוקדיו הביתיים; בהיותו נכנס ויוצא בבית-אחותו, משחק עם ילדיה ורע להם במשוכתם. - "דודל'ה" - כך הם קראו לו.

- כתב לובקה
בשיחה עם זהבה וסמולר.

"הפזרסה שנתיתמה" - האריעה, מעשה-יביו של זאבל'ה.

זאבליה אינונו

הסתיים מאבק בלתי-פוסק, הנמשך שנים ארוכות, ביטוי לרצון עז להמשיך בדרך החיים בה בחרת - חיים שהם עוד ביוגרפיה מופלאה של ההגשמה התנועתית החלוצית, מהתנועה-החינוכית בפולניה דרך הכשרה לקבוץ גל-און, אתם אתה צועד את צעדיך הראשונים בארץ. חיי קבוץ שהם גם התנדבות לבריגדה להצלת שארית הפלטה בדרכי אירופה החרוכה. גם מלחמת השחרור, כפי שהזכרת בשיחתנו האחרונה; תשע-שנות התנדבות, תשע שנות-סולידריות בגוף ובנפש עם העם היהודי.

בחצור אתה מקים את משפחתך עם נחמה, הבנות, החתנים והנכדים. שנים היית נהג המשאית, עבודה בה אתה משלב גם את התפקיד החיוני, עד שנאלצת לעבור לעבודה אחרת והצטרפת לצוות הנהלת-החשבונות. אלו רק כמה ציונים בדרך הארוכה של חיים, עבודה ופעילות.

שנים נאבקת עם המחלה הקשה; כל יום אתה הוא זה שפותח את שערי המשרד בשעות הקטנות של הבוקר, שהוא לפעמים עוד לילה.

עם גמר יום עבודה מלא אתה עובר לפעילות האומנויות החביבות עליך. אתה גם מסביר לאחרים את החשיבות של התעמלות הבוקר והשחייה בהן אתה מתמיד. אתה יודע שבנוסף לטיפול הרפואי ולאהבת המשפחה, רצון האדם הוא גורם מכריע במאבק העקשני עם המחלה הקשה.

בהיותך קיבוצניק אתה מנסה לשלב את שני המעגלים המשפחתיים שבחינו: המשפחה האישית; האשה, הבנות, הנכדים, הקרובים עד שלפעמים אתה דומה לראש-שבט - המשפחה האישית עם המשפחה הגדולה - משפחת החברים.

אתה מתיחס לכל ארוע פנימי וחיצוני, נוקט עמדה, עומד על דעתך. שנים של עבודה משותפת יוצרים מימד נוסף שבקשר בין חברים: ידידות.

זאבליה ידידי -

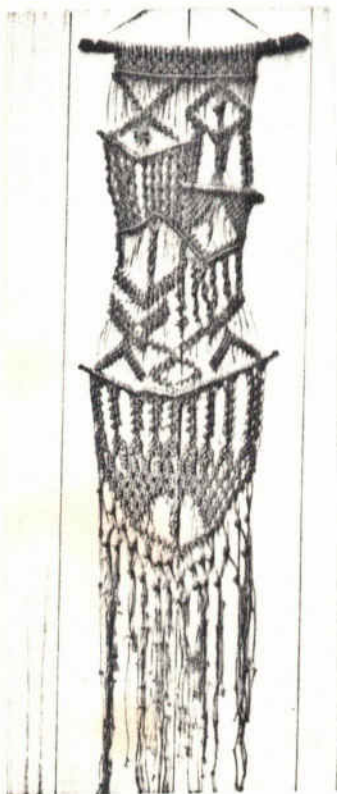
אנו מלווים אותך בדרכך האחרונה בשבילי הקבוץ.

נעבור יחד בין העצים והדשאים הירוקים, נעבור ליד בתי הילדים ויחד נשמע את צחוקם הקל והעליז של הילדים שכה חגגת.

לפעמים מילים הם גם מנגינה, אולי בגלל זה זאב כהן, זכרונו לברכה, היה לזאבליה,

וכזה נזכור אותו לעד - זאבליה.

ד"ר פודד

מול הקער הפתוח -

זאבל'ה ידידי וחברי, קשה לי הפרידה ממך.

כל אשר אומר כאן מול קברך הפתוח - הוא רק קצת ממה שמתחולל בי פנימה - אשר בטוי לא אוכל לתת לו.

ביום החמישי - ב-4.30 בבקר בהנהלת החשבונות סכמנו כי אבוא אליך ל"בלינסון" לאחר הניתוח. אתה רצית שאבוא, ואני רציתי לבוא - ואכן באתי אך אתה כבר לא היית...

באותה שיחה באשמורת הבקר, רצית לשוחח איתי - הפעם לא בעניני הנהלת-החשבונות. הרגשתי כי רצית לשוחח איתי ממש עליך; על הנתוח, על המשפחה - ומה הלאה. ישבתי מולך עם כוס הקפה כרגיל ושחחנו - יותר נכון אתה דברת. אמרת לי כי היית מאד-מאד רוצה להיות בחתונה של בינה. ואם לאחר הנתוח - תחזור ולא תוכל להשתתף בצורה פעילה בחתונה - הסברת את הסדורים שאתה רוצה לעשות, על-מנת שזה יאפשר לך גם, לא להמרות את ההוראות הרפואיות, וגם להיות בחתונה. ובקשת ממני לעזור לך בסדורים אלה כדי שתוכל לשמוח עם כולם.

הנחת גם הנחה בצורה אמיצה ביותר - שיכול להיות ולא תחזור חי מהנתוח, ובקשת למסור למשפחה את רצונך-צוואתך לקיים את החתונה במועדה ולשמוח בה שמחה גדולה - כאילו אתה שם - כאילו אתה שותף פעיל בחתונה.

בצורה ציורית אמרת לי: "ישראל, אני אסתכל עליך מלמעלה ואראה אם אכן קיימת צוואתי!"

אכן, אני מקיימה כאן ברגע זה - בפני קהל ועדה - ובפניך! אמרת לי שבשום אופן אינך רוצה לחזור מנתוח כנכה, נשען על אחרים, גם אם האחרים הם בני-המשפחה והקבוץ אשר אתה בוטח שיטפלו בך יוצא מן הכלל. אמרת כי אתה רוצה לחזור שלם; שתוכל לרוץ, לקפוץ ולשחק עם נכדיך האהובים ולעשות כל מה שעשית עד היגם. ואם לא כך - אז לא לחזור כלל.

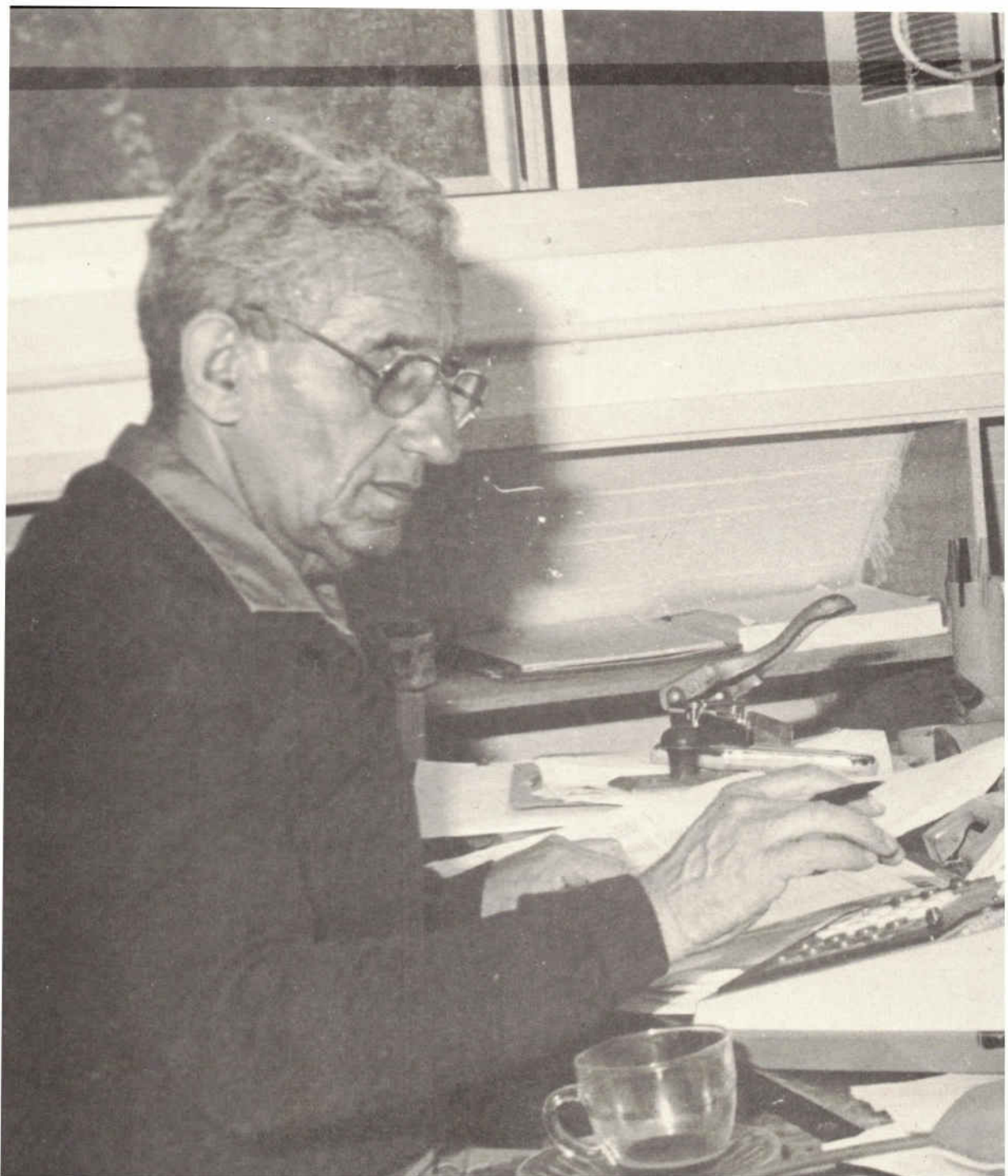
אמרת לי כי היית רוצה להשאר בזכרון המשפחה והחברים כאותו זאבל'ה, אבאלה טוב, סבאל'ה טוב ושמח. אותו זאבל'ה מסביר פנים לחבר כפי שהיית אומר כל פעם; "עם הפנים לחבר". אותו זאבל'ה חרוץ שמתחיל את העבודה משעה ארבע בבקר, ראשון בכל הקבוץ. אותו זאבל'ה שמביא את עתוני-הבקר לכל הנהלת-החשבונות, ולכל אלה שבקשו אותך להכניס להם עתון בתאים. אותו זאבל'ה שמתלוצץ עם גדולים וקטנים כאחד, מחלק לילדים סוכריות ועוגיות, והם מחזירים לו חיוכים ואהבה. אותו זאבל'ה שמקדים שלום לכל - ומתגאה שאת זה לא לומדים באף סדנא-חברתית.

ואכן זאבל'ה, אני מבטיחך כי דמויך בזכרוננו יהיה כזה. בשיחה זו באשמורת הבקר, לא שכחת לומר לי כי היית רוצה - אם נגזר עליך למות - שתמיה זו מיתת "נשיקה" קלה ולא אחרי עיניים. נדמה לי כי גם תסריט זה התגשם.

תחסר לי זאבל'ה מאד-מאד. ב-4.30 בבקר, בהנהלת-החשבונות, עם חיוכך הטוב, ועם השאלה לשלומי - לפני שהספקתי לשאול לשלומך. עם הבדיחה היהודית העסיסית כבר מן הבקר. עם השאלות ה"תאורטיות" של הנהלת-החשבונות, עם ה"ויכוח" כבר בשעה המוקדמת של הבקר על הארועים שקרו בארצנו, בקבוץ, במפ"ם. תחסר לי להליכה המשותפת לארוחת הבקר, לשתיית כוס-קפה משותפת כל שעה משעות היום -תחסר לי בכל. אין לי נחומים למשפחתך, לנחמה, לבנות, החתנים והנכדים. אומר להם כי היה להם בעל, אב וסבא שאהב אותם עד כלות נשמתו - ובזה תנחמו.

יהי זכרך ברוך!

ישראל אטקיך.

חברים לעבודה.

זאב,

עבדנו ביחד עשר שנים חדר על-יד חדר.

כל בקר כשהגעתי לעבודה, כבר מצאתי אותך שם - שקוע בעבודה ושולחנך מלא חשבונות. אפילו כשעברתי על-יד אולם הספורט בגמר שמירת-לילה, בשעה חמש בבקר, כבר היה אור בחדרך והחלפנו "בקר טוב".

לא פעם שאלתי אותך למה אתה מגיע לעבודה כל-כך מוקדם, ואמרת שאתה מתעורר מוקדם מאד. למרות העומס בעבודה אתה תמיד קבלת בצורה נעימה כל חבר שבא לשאול או לברר משהו - על פי מידת המסירות שלך לעבודה וההענות שלך לכולם - לא יכול איש לדעת איך אתה מרגיש. אבל אנחנו שעבדנו איתך ידענו שאתה מרגיש לא טוב. מצאנו אותך במצב רוח טוב עם חוש ההומור האופייני לך.

לקראת הצהריים, היינו מחליפים מילה על הכותרות בדף הראשון של "מעריב". אם הייתי שואל אותך איך אתה מרגיש, לא הייתי שומע ממך טענות על מצבך. רק לפני כמה ימים כשאמרת לי שאתה נוסע ל"קפלן", לקבל תשובה על הבדיקות, אמרת שאתה כבר יודע. איך אתה יודע? שאלתי.

ענית שאתה יודע כי יש לך כאבים חזקים.

למרות שידעתי את חומרת המצב - כשמעתי אתמול בבקר שלא התאוששת מהניתוח-היה לי קשה מאד לקבל את הידיעה.

עליתי להנהלת-החשבונות, עברתי על יד החדר שלך - החדר ריק - ז א ב איננו.

ז א ב - אתה תחסר לכולנו שעבדנו יחד איתך. נחשוב עליך הרבה.

ז א ב ל' ה נזכור אותך תמיד.

איבי כהן.

זאב -

דברים רבים כבר נאמרו עליך - הכל מיותם. המשרד הריק בלעדיך - חדר זה ואתה כאילו אחד הייתם. קשה להכנס ולהווכח שוב כי אתה לא תחזור...
כאשר באתי לראשונה לעבוד בהנהלת-החשבונות, והרגשת שאני זקוקה להדרכה ולעצה, קבלת אותי בסבר פנים יפות ועזרת בחיבה רבה ככל יכולתך.

תמיד נתת ביטוי לכך שאינך אוהב "מנהלים" - אך כאשר אדם היה זקוק לך בעניין כלשהו - עשית רבות כדי לעזור לו ולסייע.

הסתיענו רבות גם בידיך הזריזות והמאומנות.

יש סתירה בין הספד ובין דמותך, כי היית מלא חיים וחיוני; עסוק ושרויד כל הזמן שומר על קשר קבוע עם חוגים רחבים בקבוץ ומחוץ לקבוץ.

פקדו אותך מחלות רבות, אך כל ימיך לא נכנעת להן, חיות חיים מלאים ורוחך לא נפלה בך.

בטאת רבות את רצונך העז לחיים של יצירה - ולמות זקוף-קומה - ואכן, כך היה -

נפרדים ממך; משפחה אוהבת - משפחתך, ומשפחה גדולה - משפחת הקבוץ הדואבת.

- אלישבע שוורץ.

שלושים לזנרו של זאבל'ה.

חלפו שלושים לפטירתו של זאבל'ה וקשה להתרגל למחשבה שאכן לא נוכל לראותו שוב. ידענו על מחלותיו, עקבנו בחרדה למצבו, אולם האמנו שבכוח-הרצון שפעם בקרכו להמשיך ויחי מה - יחגבר גם הפעם, ונראה אותו שוב מספר על כל תלאותיו. הפעם, מחלתו הכריעה אותו ונגוזו כל התקוות.

כתב מרתו חיה זאבל'ה

הכרתי את זאבל'ה מ-1935, כשהגענו כמעט באותו זמן להכשרה בִּרְדִים. נרקמה ביננו ידידות והיינו מספרים אחד לשני על כל בעיותינו. יחד ישנו, במטה אחת, בתנאי ההכשרה הקשים, בגמר העבודה המפרכת, היתה המטה, לא פעם, מקום להשתפכות הנפשית, לבעיות שהצטברו בלב כל אחד מאתנו. ילדות קשה עברה על זאבל'ה. כבואו להכשרה ברדום, החליט להתחיל בחיים חדשים ולהתעלם מכל מה שעבר עליו. עבד כעבודות הקשות ביותר; כמנסרה, בבחי חרושת לבורסקאות, בתי יציקה. רצה להתחרות עם כולם; בחורים שכגדל וככח עלו עליו, והוא רזה וצנום, רצה להדביק את כולם ועמד בכך.

לא מעט חברים נשרו בדרך, בתנאי ההכשרה הקשים, זאבל'ה נשאר צמוד לכל הגלגולים שעברנו בהכשרות בִּרְדִים, קלוש והגיע ארצה, סוף-סוף, בשנת 1939. שמחתו היתה רבה כשהוא נפגש עם אחותו וגיסו שגרו בנס-ציונה וזה, למעשה, היה ביתו השני. זאבל'ה משתלב בחיי הקבוץ כ"גבעת-מיכאל", בנס-ציונה, עובר את כל נדודי הקבוץ לפני צאתו להתישבות. עובד בכל העבודות; בפרדס, כעגלון, כנגר בהקמת מחנות הצבא הבריטי בדרום בקבוצת נגבה. בכל מקום הוא בין המתנדבים הראשונים! קמה הכריגה, ושוב זאבל'ה בין המתנדבים. מצפוננו לא נותן לו מנוחה. שומר על קשר הדוק עם הקבוץ, קופץ מתי שרק יכול, כותב מכתבים, מתעניין בכל. חוזר לשמחתנו בריא ושלם.

מתחילה ההתארגנות ליציאה להתישבות ואנחנו בין 11 הנקודות המפורסמות שעלו ערב יום כפור, זאבל'ה נרתם לעבודה יחד עם כולם במסירות שקשה לתארה. לשיא התעלותו ואומץ ליבו אזכור את זאבל'ה כשהיינו מבודדים ומנותקים וזאבל'ה כנהג גם באוטו-משא וגם כמשוריין (שקרא לו כובל'ה), שמר על הקשר בין הקבוץ בהתישבות, והחברים בגבעת-מיכאל בליווי השיירות עם האספקה וחמרי הביצורים, וחברים שנסעו וחזרו מחופשות לבקר את ילדיהם, משפחתם. היינו מגיעים עד לקבוץ גת וחושבים האם להתקדם הלאה. זאבל'ה לא נרתע. תמיד היה אומר: "חכר'ה, קדימה - נוסעים". ולפעמים התקדמנו בליווי משוריין אחד בלבד; "כובל'ה", המשוריין של זאבל'ה.

כעבור זמן זאב עובר לקבוץ חצור, מתקשר עם נחמה ומקים את ביתו, משפחתו בקבוץ-חצור. בקרתיו לא פעם בחצור, מתפעל מהישגי הקבוץ בחקלאות, בתעשייה, בתכנון הנקודה, ביופיה, בקליטת הבנים והבנות - משתלב בחיי הקבוץ במסירות, כפי שהכרתיו במשך כל השנים; מסור למשפחתו ולבנותיו ללא גבול, שומר על קשר הדוק עם זהבה ומשפחתה וכל המשפחה של נחמה, שומר על קשר עם ידידים וחברים.

פגשתיו לאחרונה, כשליוונינו למנוחת-עולמים הרבה חברים יקרים שיחד עם זאבליה עברו כברת-דרך ארוכה. מצב רוח מזופת ושוב זאבליה בשובבותו מסתכל עלי ואומר לי: "אין מה לעשות, הזמן עושה את שלו, גם תורנו יגיע." לא חשבתי אז שהנה תורו הגיע. הלא היו לו עוד הרבה תכניות ועוד קצת נחת מהמשפחה המתרחבת.

נחמה, בנות וכל המשפחה - קבוץ חצור וגל-און, חבריו וידידיו - אין ניחומים בפי על אבדן חבר ורע. הוא יחסר לכולנו ולבטח לכט, המשפחה. זאבליה - המסור, הדואג לכל פרט, שהאמין בכל לבו שעוד יהיה יפה וטוב.

ננצור את זכרו בלבנו לעד.

- מולי

נס-ציונה.

חברי הטוב - זאב ליה

נפגשנו לראשונה בשנת 1942 במחנה הצבא-הבריטי בצריפין. היה זה אחרי פלישת הגרמנים לצפון-אפריקה כאשר הישוב נתמלא חרדה מפני הסכנה של החקדמות בכוון למצרים, ומה יהיה עלינו. הייתה זו תקופת-שיא בגיוס וההתארגנות לקראת הבאות. אנחנו היינו פלוגה המורכבת ברובה, חברי קבוצים ובתוכה הייתה החבורה שלנו, חברי הקבוץ-הארצי, קבוצה מלוכדת - גרעין. מהיום הראשון נקשרו בין זאב לביני קשרי-חברות וידידות עמוקה. ארבע שנים היינו יחד; תחילה, במחנה האימונים, אחר-כך בתפקידי-שמירה במקומות שונים בארץ ובהמשך באירופה; באימונים וכחזית - באטליה, בשמירה, כהדרכה ובפינוי שדות-מוקשים בארצות-השפלה.

זאב בא לצבא בודד. בקבוצו, בגל-און, הוא לא השאיר משפחה. לי הייתה חברה ובה קטנה וטבעי היה שכתוצאה מהקרבה בינינו, התקרב זאב לקבוץ "ג". יחד טיילנו ברחבי-הארץ עם חברי הקבוץ וכך הכיר זאב את נחמה ובסופו של דבר הגיע אלינו.

תכונה הייתה לו לזאב, תכונה שהוותה בסיס לבניית משפחה נהדרת ולקשירת קשרי-ידידות אמיצים עם האנשים שהכירוהו מקרוב - טוב הלכ. על זאב יכולת לסמוך. ידעת שכשתצטרך דבר-מה, הוא לצדך בכל לבו ונשמתו.

זאב היה חבר ממש - חבר טוב.

- אלי נדיב.

זאבל'ה הנהג ועז-גליה המשוררין.

עוד ימים רבים נשמע ונספר על אומץ וגבורה, על אלמונים שחזעלו אל-על, בחרפם את נפשם במערכות ישראל. כי רבים המה לאין ספור. בכל עיר וכפר, קבוץ ומנשב מספרת אם לילדה מעשיות ואגדות בתוספת של צ'יזבטים שנקלטו מעובר אורח. אבל ישנן חששות שמרוב שמוש במלה "צ'יזבט", נקבל גם את האמת כ... צ'יזבט. בספר הפעם על אחד כזה ושמו; זאבל'ה הנהג. זהו אמנם ספור טרי ולא עתיק-יומין. עדיין לא נוצר המרחק הדרוש בין הרקע והתיאור. עדיין לא התהווה ה"דיסטנץ" ההכרחי בין פלוני שהיה, אי-פעם, אי-שם, ובין פלמוני החי יחד אתנו, והרואים אותו שעה, שעה כאיש פשוט, צנוע המוחזק אי-שם גבור...

היה זה אחרי הלילה ההיסטורי 29 לנובמבר 1947. לא ידעו החבר'ה מה לעשות; לשמוח עם כולם אם לאו? הנה נשארו מחוץ לתחום של המדינה העברית. אבל חיש התגברו על ההרגשה המכאיבה ובאותו לילה ולמחרת הריקו החבר'ה יין למכביר בשעת המסיבה. רגליים יצאו בריקוד עד שעה מאוחרת בלילה. רק זאבל'ה הנהג עמד מהצד ודבר באזני החבר'ה:

"מה השמחה, מה אתם שותים כל כך הרבה? בשבילנו מספיק רק חצי-כוס... " למחרת התחילו שורקים הכדורים הראשונים בסביבה, והוחלט לשלוח את זאבל'ה העירה לקנות טנדר, כדי להפכו למשוררין. וכשזאבל'ה חזר עם "כלתו" לקבוץ, יצאו החבר'ה לחצר לקבלם. וכשראו את הזוג הנחמד, פרצו כולם בצחוק: "הטרנט'ה הזו תציל אותנו מכדורי האויב?" וזאבל'ה עמד לו בנחת ליד ההגה וליטף את המכונה ברוך, כסוס גזעי מובחר. "חבר'ה, נישט געדייגיט, מעז יצא מתוק, סמכו עלי, זו תצלח לכל, ועוד איך." וכשהמסגרים לקחו לידיהם את המכונה, עשו ממנה שלד, פרקו ממנה אברים, אברים, עשו לה מקלחת חמה, יישרו את הקמטים והיבלות, סדרו לה מעיל ברזל כבד עם אשנבים קטנים ומשחו אותה בצבעים ססגוניים. וכשיצאה מהמסגריה, מלובשת, מאופרת, מחודשת וזאבל'ה יושב בתוכה בפנים מחייכים, כנפוליאון על סוסו הלבן, שתקו החבר'ה וזאבל'ה צחק ואמר: "נו חבר'ה, מה אמרתי? הביטו על הגברת שלי, ממש בובל'ה! וכך נשאר לה מני אז השם "בובל'ה".

מאז לא נפרדו ביום ובלילה. וכשזאבל'ה התכוונן לנסוע בפעם הראשונה לנקודה עם כלתו החדשה, עצר אותו מישהו עם פתק ביד: "הלו נהג, תן את המשוררין שלך, הנה פתקה." בתחילה לא הבין זאבל'ה כראוי מה רוצה הלז ממנו, וכשתפס את הענין, שרוצים לקחת את בובל'ה שלו, התחיל להתרגז לצעוק ולגדף: "הסתלק מפה. מי אתה לי פה, מפקד? ומה אנחנו? מי ידאג לנקודה שלנו? מה חושבים שמה? לא תקבל את המשוררין, לא מיט א אלף!"

אך בעל הפתק הסביר לו: "עצור בך יא שייך, מלחמת היום. אין רכוש פרטי. והרי קבוצניק אתה וידועים לך הענינים. לנקודה - אנו נדאג. תן את המכונה ואל תעמיד פנים של אוהב אומלל." נעמד זאבל'ה, גרד בפדחתו ולכסוף הפליט: "את בובל'ה לא תקבל לידך, אני נוסע עם בובל'ה ונתגייס יחד." "מילא" אמר בעל הפתק, "מוטב השנים מאשר האחד."

בצבא התחילו, אפוא, חייהם המשותפים והזדמנויות לא חסרו. "ז'וב" רדף ז'וב, לא נחו ביום ובלילה. פה מלווים שיירה, שם מכיאים אספקה לנקודה מבודדת, וזאבל'ה טס עם כלתו כשד משחח; מה לו כעת "לליסנס", רפורטים, שוטרים ממשלה; אין שלטון ואין "בטיח", תוהו ובוהו בכבישים, אין צורך במתנת-יד ולא בראש-צלול. העיקר למהר, לטוס, ולהגיע. אין ציונים ואין שלטים ואין צפופים. מצפצפים על הכל; מלחמה היום, הזמן קובע והשעה דוחקת.

רק פעם סיפר זאבל'ה על פיק-ברכיים שהרגישו שניהם, היה זה ביפו. מכונות-יריה טרטרו על הגג וכאשנבים, כמו גשם של 300 מילימטר בלי הפסק, וזאבל'ה סגר את עיניו ולחש לאהובתו: - "סעי, סעי בובל'ה, לכדך, לכי בתלם כלעדי, אי אפשר להחזיק במושכות, הרי רואה את; התקדמי לפי האינסטינקט, עלי על כל מחסום ואל תתפנקי, סחכי, סחכי, פה אין קונצים, מוכרחים להתקדם. ובובל'ה נשמה בכבדות, רעדה ונסעה בשקט, בחושך - והגיעה...

ואחרי כן באו ימים קשים לדרום. המצרים רודפים אחרי בני-ישראל. מפנים ילדים בקיבוצים השכנים. ומי יסע אם לא זאבל'ה ובובל'ה?

ובלילות האפלים, זאבל'ה סוחב ילדים מנמנים מתוך מיטותיהם, בידי הזריזות הוא מלטפם, מחייך אליהם ומדבר: "נומו, נומו בובל'ך", מסדר אותם כאפרוחים מתחת לדוגרת, כפנים המכונה שלו. וכך לילה לילה: ילדי נגבה, גת, וחצור כבר מכירים את הנהג השמח והמצחיק עם הבובל'ה שלו. אפילו המצרים כבר מכירים את המשוררין העקש שלו, המחקרב מדי פעם בפעם מתחת לאפם ואינו נותן מנוח למכצר הגאה וחזקוף שלהם.

(במשך / כמה ימים)

וכשבאו הימים הקשים לקבוץ של זאבל'ה, לא מצא הוא מרגוע כנפשו. הנה מהעבר השני המצרים דופקים על הנקודה והוא ישאר כאן? לא יקום! התחיל לדרוש בכל התוקף שיעבירו אותו הביתה עם בובל'ה. כעת התור "לעבוד" בבית.

לא הועילו החוקים הצבאיים, המשמעת, העונשין וכל הפרגדאפים. הוא לא ישאר בצבא בעד כל מחיר. וכך נסעו שניהם הביתה. ובנקודה אך התחילה המלחמה מאלף. הכיצורים טרם נגמרו, חוטי חייל אין, יש להביא אספקה, דלק וכו', להחכונן למצור ממושך. וגם החקפה לא בוששה לבוא. היה זה יום "חס" מאין כמוהו; מזיעים כהוגן, כבונקרים ובעמדות - וזאבל'ה טס עם בובל'ה כאמצע האש, פה תחמושת, שם עזרה-רפואית, פצוע, חולח, מים והעיקר - עבודה מעל הראש.

לפחע השתנה המצב; צבא-ההגנה הולם בפולש, האויב קבל בשנית את עשר-המכות. היום המקווה הגיע, הנקודה שוחררה לגמרי, הדרך פתוחה, התחבורה סואנת ככתל-אכיב ברחוב אלנבי. אין צורך בשיירות וכמשורינים. לבובל'ה אין כבר מה לעשות, השריון כבד מדי בשכילה. בובל'ה שהזדקנה ועיפה. על כן הוחלט: עליה לפשוט את הלבוש הכבד שלה ולחזור ללבושה הטבעי הקיצי... וכך ביום בהיר אחד, שוב הכניסוה למסגריה והפשיטוה ככיום הוולדה ונהפכה לטנדר פשוט... וכשראה זאבל'ה מה שעשו לבובל'ה שלו, קם הוא וארז את חפציו והודיע: "חבר'ה, אם בובל'ה מיותרת, אזי גם אני מיותר כאן, הנני חוזר לצבא, תסחדרו, אני מקווה, כלעדינו. שלום ולהתראות."

וכך תמצאו את זאבל'ה היום, אי-שם במחנה צבאי חולם והוזה על ימים שעברו ללא שוב...

נכתב בשנת 1948

על ידי אברהם אייזנברג

גל-און - בית-ג'וברין.

לכל אחד

ספור לספר

כאזרחי ישראל אנחנו חווים חוויות שבהן טמונים יסודות ההכרה הלאומית שלנו וכאזרחים אנחנו גם קולטים סיפוריהם של אחרים, סיפורים שיחד יוצרים את הזכרון הלאומי.

גם ההכרה הקיבוצית שלנו נבנית ממכלול הסיפורים שחברינו תורמים לכלל.

בעיקבות חג העצמאות בחרנו לפנות לאחד מוותיקי הקיבוץ בבקשה צנועה: "סבא, ספר נא צ'יזבט". אך ידענו שזה איננו רק צ'יזבט, אלא חלק מההיסטוריה שלנו: היסטוריה של חלומות, של מאבק ושל גבורה. הרגשנו שדרך הסיפורים האלה והעלאהם לתודעה היום, אנחנו יכולים לטעום כמעט את טעם הימים ההם, חלק מאיתנו מחדש, חלק מאיתנו בפעם הראשונה.

לכל אחד סיפור לספר. השנה הגענו לזאב ל ה' ושאלנו: "מה עשית במלחמת השחרור?" אנחנו מביאים כאן חלק מסיפורו.

- אחרי שחשתחררתי מהצבא הבריטי חזרתי לקיבוץ גלאון ושם תפקידי היה נהג בקואופרטיב "הנגב" אשר הוקם לפי החלטת התנועה. עד שהדרכים נחסמו לפנינו המשכתי לעבוד כנהג. אני זוכר את היום לפני הכרזת המדינה - קבלתי הוראה שעלי לנסוע לקיבוץ בית-אשל ולהכניס מטען כורכר. המצב כבר היה די מתוח וידעתי שבאוטו היה מחסן נשק מתחת לכורכר - בצורה זו היינו מביאים נשק למשקים. נסעתי עם "סקנד-דרייבר" והגענו לבית-אשל בשלום. פרקנו את המטען והתחלנו לחזור. בבאר-שבע קבלנו מטר אבנים, בעזרת נהיגה מהירה כל הדרך הגענו למסמיה ושם הכביש היה עמוס אנשים, אמרתי לזה שנסע איתי לכופף את הראש, לקחתי ספיד והגענו לגדרה.

כך בשבילי התחילה מלחמת השחרור - באוטו רגיל. בקיבוץ חצור הכירו את האוטו חזה כי הוא היה האוטו שחצור הכניס לקואופרטיב "הנגב" בהצטרפותו.

מקרה שני היה באוטומובילים רגילים. נסעתי מנגבה לגלאון יחד עם שני חברי נגבה "גפירים" (שוטרים), הגענו לגת והצטרכנו לחזור חזרה לנגבה. למחרת יצאנו שוב, פרצנו מחסום ואחד מחברי נגבה נפל.

המטרה שלנו הייתה להעביר שיירת מזון לגת-גלאון וכדי להגיע היה עלינו לעבור שלושה כפרים ערביים פורעים מאד.

גלאון היה קיבוץ כמצור והוא היה מחוץ לגבולות המדינה לפי המפה. הקיבוץ החליט שעליו לשריין אוטו. כנס-ציונה הייתה מסגריה גדולה ופנינו אליה לשריין את הקבינה, כך נסענו זמן רב כחלק משיירות.

העבודה שלי, כחבר קיבוץ, הייתה לנסוע מגלאון לגת, להגיע לנגבה ומנגבה למרכז.

מאוחר יותר המצב נעשה הרבה יותר קשה ואי-אפשר היה לנסוע במכונית משא. הגוש, הצבא עם מפקדה בגדרה, נעשה אחראי על השיירות והוציא את האספקה מרשות המשקים.

קיבוץ גלאון החליט שהיות והקשר בין גלאון וגת היה כמעט בלתי אפשרי (11 קילומטר הפרידו ביניהם ואי-אפשר היה לעבור) היה צורך למצוא דרך להתקשר ולכן החליטו לקנות אוטו ולשריין אותו. התפקיד נפל עלי. יצאתי לשוק, קניתי טנדר צבאי קנדי - שברולט, ושריינו אותו לפי התכנית והדרישות שלי. הוא היה, כמו שאומרים, "בובלה" ולכן כך קראנו לו - "בובלה", עד יומו האחרון.

מתחת לאוטו בנינו פתח ובמקרה של צורך אפשר היה לצאת החוצה מבלי לצאת דרך הדלת. בקיצור, אוטו בנוי טוב.

- קיבוצים אחרים בנו מכוניות משוריינות?

- בטח. גם קיבוץ חצור בנה משוריין. למשוריין שלו קראו ארון מתים, כי הוא היה בנוי ישר, מרובע, ובסיבובים הוא היה מנתר.

- התפקיד של המשוריין היה לקשר בין גלאון וגת?

- המטרה הייתה לשמור על הקשר ביניהם. הצבא לפעמים הגיע לגלאון אבל ברגע שהוא יצא, גלאון היה מנוחק ואילו הגישה למרכז של נגבה-גת הייתה קלה.

אחרי שגמרתי לשריין את האוטו, נסעתי מנס-ציונה לגדרה כדי להכנס לשיירה מגדרה בחזרה לגלאון. מפקד הגוש בגדרה ראה את הטנדר שלי,

צורך ולא עזר לך שום דבר. לא היה יום שלא היה משק שהיה זקוק למשהו באופן דחוף.

- האם חשוב לספר את הסיפורים האלה ?

- אני בדרך כלל לא מספר. אני רואה את זה כעבודה שאתה הצטרפת לעשות. קיבוץ לא ויתר על זה שהחיים ימשיכו כמה שיותר באופן נורמלי, ואנחנו היינו מסייעים בזה. בנגבה היתה הפגזה ופרות נהרגו. קיבלנו הוראה שצריכים להוציא את הבשר לשוק. המושג היה שהחיים במשק לא יכולים להפסק. סיכנת. העבודה היתה מסוכנת, אבל עשית את זה. אתה מסכן חיי אדם למען חתיכת בשר-פרה, אבל לא חשבת במושגים אחרים ולא יכולת. אם אני מסתכל אחורנית, אני מאושר שעשיתי את זה. מאושר שלא היו לי קונפליקטים פנימיים.

- האם אתה חש שצעירי הקיבוץ אינם מתעניינים בסיפורים האלה היום ?

- נניח שכן. לצעירי הקיבוץ יש היסטוריה שלהם. יש לכל בן היסטוריה שלו. אין לי כל טענה כלפיהם. השתדלתי לא להגיד אף פעם לכן קיבוץ "אצלנו בראשון...". אצלנו בראשון - היה אצלנו בראשון. לכל אחד יש ה"אצלנו" שלו.

ראיין: ג'יי

15.5.1981

התעניין בו ומסר לי שאני לא נכנס לגלאון, אלא שהוא ידאג לגלאון כחלק מכל המערך שלו ואילו אני אשאר בגדרה כחלק מפלוגת משוריינים (בערך חמישה משוריינים).

- גלאון קיבל את החלטת הזאת ?

- מה זה קיבל ? מפקד הגוש החליט. הוא דאג לגלאון ואני גוייסתי ממש. התפקיד היה להכנס לילה, לילה למשקים. לא היה לילה שלא נכנסנו למשקים. המשוריינים האלה היו חיל שריון של גדוד 53. אחד התפקידים המרכזיים היה פינוי הילדים מהמשקים - מנגבה, מניצנים וגם מחצור. כל העבודות של הקשר הישיר בין המשקים היה בידי פלוגת המשוריינים, בנוסף לעבודות צבאיות רגילות. בתוך כל משורייני נכנסה כיתה חיילים שנסעה בכל פעולה.

בלילה שהחליטו לפנות את הילדים מניצנים, הכל לא הלך כפי שרצינו. הגיע אור הבוקר והפעולה עוד לא הסתיימה. היתה פלוגה מקובצת של הקיבוצים באבטחה ברכסים סביב לניצנים, כמעט גמרנו את כל הפעולה וקיבלנו פקודה לסגת והתחילה התקפה נגד הערכים. אחרי תנסיגה לא ראיתי את החברים מחצור, ידעתי באיזה משלט הם היו ושאלתי את מפקד השירה עליהם והוא אמר שלא יודעים. כבר ראינו את הערכים. סובכתי את המשורייני בחזרה ועליתי על המשלט, מצאנו את החברה', נתנו להם חיפוי והם חזרו. זה היה בשבילי, כמו שאומרים, קשר דם ביני לבין חצור.

הסוף של המשורייני לא היה טוב ביותר. הלכנו לכבוש את יפו והגדוד של גדרה השתתף בכיבוש "פילבוקס" וחדירה לתוך יפו. את המשורייני שלי מילאו חומר נפץ והצטרפתי להגיע למיפקדה הראשית של הערכים, להשאיר את המשורייני ולפוצץ אותו. התכנית כמוכן נכשלה לפני שהגענו ליפו. קיבלתי כדור לתוך המשורייני והאוטו התחיל לרתוח. בקיצור, האוטו יצא מהפעולה מבלי שיהרס כולו, והיום עומד בחצר קיבוץ גלאון.

- שאלתי את זאבלה' האם הוא סיפר צ'יזבט או היסטוריה.

- אינני רואה את הסיפורים האלה כך או כך, אלא פשוט שזאת היתה העבודה שהצטרפנו לעשות. לא יכולת לא לעשות את זה. כאשר אתה יודע שיש קיבוץ שבכל המצבים הקשים עומד בהחלטתו לשמור על קיום המשק, לא יכולת לחשוב אחרת. לדוגמה, לגלאון לא היו מים והצטרפתי להעביר טנק מים לפעמים שלוש פעמים ביום. כאשר היה צורך להכניס שיירה, היה

סבא שלי

אני מסתכל בתמונות שלך שתלו בחדר-האוכל. אני רואה אותך בתמונה כשאתה יושב במזכירות, רציני, מרוכז בעבודה; שולחן עמוס בניירות וכוס הקפה הריקה לידך. כשהייתי מגיע להנהלת-החשבונות לבקרך, הייתי נוהג להציץ בשקט מהתריס שעל הדלת ולראותך כך, שקוע בעבודתך; לעתים מדפדף בדפים ולעתים משוחח עם אנשים. בראותך אותי - הכל היה בעלם ורק אני הייתי קיים - רענני שלך! ושום דבר לא היה חשוב לך יותר, סבא.

כשהייתי קטן, היית ממהר להוציא את קופסת העוגיות המיוחדת בשבילי שכתוב עליה: "עוגיות לרענני" או מרים אותי גבוה גבוה, לראות את היונים הדוגרות בחלונך. בכל פעם היה קשה לי להפרד ממך, ולך קשה להפרד ממני, כאילו לא רצית לחזור לעבודתך. היית רודף אחרי עד לפתח אולם-הספורט עם "קונצים" ו"קוקו" וכמעט שנפלתי במדרגות. אמא כבר היתה מתחילה להתעצבן ולהביט בשעון, אבל לך סבא, לא אכפת. ידעת שגם אמא אהבה פעם את הקונצים האלה ולא ויתרה עליהם ובכוונה תחילה הביאה אותי אלייך, כאילו רק בשביל זה.

אחר-הצהרים, בשעה 17.00, אני סוגר את הטלויזיה כי נגמרת התכנית לילדים. ידעתי שבשעה זו אתה מדליק את הטלויזיה שלך כי מתחיל שדור החדשות. אתה ידעת שאני במצא קרוב למכשיר הטלויזיה שעליו עומד מכשיר הטלפון החדש, ותמיד היית מצלצל ברגע שעניתי לטלפון: "הלו, כאן רענן מדבר", היית "משתולל" משמחה, מתעניין לשלומי ולמעשי ומבטיח שתבוא אחר-כך.

וכשהיית בא - הייתי מכיר את קול דפיקותיך בדלת, הכרתי בעל-פה את ה"קונצים" שתעשה מרגע כניסתך בדלת ועד לחדר. לא תמיד הייתי מתפנה אליך, אך ידעתי שבטח הבאת לי כדורי-שוקולד טריים מעשה-ידיך, או בלינצ'ס של סבתא. תמיד היית מביא לי משהו, רק בשבילי. זה נהדר! לא תמיד טעמתי מזה, אבל שמחתי. כל-כך אהבתי כשהשתוללת אתנו; אתי ועם שני. אמא נהגה בך זהירות ובקשה שלא תגזים ותזכור את הגבולות. אתה לא אהבת לשמוע הערות אלה, אך לא התאוננת והיית שוכח מיד לאחר שאמרה וממשיך להשתולל אתנו.

--- בערב, בחדר-האוכל, היית מוכן לטפס עד למדף העליון של המחסן על-מנת להביא לי מצה אחת ולא מבקש שאבטיח לך שאוכל אותה.

סבא, אני הנכד הבכור שלך. אני יודע שהייתי חשוב לך ושאהבת אותי כל כך. אני יודע שלא הספקת לספר לי את כל הספורים שידעת וכל המשחקים.

--- אחרי שאמא ואבא הכינו אותי וספרו לי... באתי לחדר שלכם "לחדר של סבים" ורק סבתא היתה שם. התיישבתי ליד הטייפ שהוא הפינה הפרטית והאינטימית שלי ושלך, סבא, ובו מתחבאים כל השירים שהקלטת בשבילי, ואבא אמר שאבחר לעצמי קסטה של שירים שאני אוהב ושאפעיל את הטייפ. אבל אני אהבתי כשסבא היה יושב איתי ומשמיע לי מה שהייתי בוחר. אז אמרתי לאבא: "אני רוצה שסבא ישים לי קסטה."

---באחד הערבים, כשהרגשתי רע ולא יכולתי אפילו לשתות ואבא העיר לי שאינני עוזר לעצמי ואני חייב לשתות, ידעתי שאתה, סבא, שהיית עוזר לי הכי ברגעים אלה, איננו איתי וחסרת לי. אף פעם לא בקשת אלא לעזור לי ולשמח אותי עד שנעשה לי יותר טוב.

ס ב א - לו הייתי קוסם (כמו בשיר של לאה גולדברג על כובע הקסמים)

הייתי עושה שתהיה אתנו - ע כ ש י ו .

וקרה ... שערב אחד, בשעה שהולכים לאכול, נשארנו רענן ואני בחדר. וכשעמדנו לצאת החל רענן לשאול שאלות; את אותן השאלות התמימות, שמחפשות את התשובות לעובדות הפשוטות והאמיתיות ביותר המתיחסות למהות המוות. ואז, תוך כדי שעניתי לשאלותיו, טפחה האמת המרה והכואבת על פני ופרצתי בבכי; הילד רק רצה לדעת ולפתע הפכתי אני לילדה שאביה מת והיא עומדת ובוכה. רענן אמר: "אמא, יש לך תינוק בבטן, ואת יודעת שבקרוב יהיה קייץ ונבלה ונהנה ביחד ובשדה יקטפו את הכותנה ואבא יהדק אותה לחבילות ותחשבי כמה תהני כשתקפצי בקייץ לבריכה..."

... ואני מקשיבה ומעריכה את דבריו אך בוכה ובוכה. ואנחנו כבר בדרך לחדר-האוכל, בותנים ידיים ורענן משתדל בכל כוחו לספר לי בדיחות מצחיקות מתכניות הטלויזיה. שאנחנו רואים ביחד - ואני בוכה. והוא מנסה לשרוק שריקות מצחיקות, ואני עוד בוכה. אבל כבר גם צוחקת.

וכך כל הדרך, מהחדר ועד לחדר-האוכל, נסה רענן להצחיק, לחזק, להסיח דעתי, לפייס צערי. ולפתע הרגשתי כמו אותה הילדה הקטנה של פעם שנותנת לאבא זאבל'ה יד ובוכה (לא חשוב על מה) והוא, ברוב שובבותו עושה נסיונות להסיח דעתי מצערי. ומשתמש לשם כך בכל הדברים שאינם קשורים לעניין; מנסה לשמח ולהחזיר אלי את כוחותי. וכך - כמי שבוכה כקטנה שידה אחוזה ביד אביה, - הלכתי עם רענן בני. ולמרות שעדיין דמעות הזלתי, לא הבנתי מאיפה הוא יודע את הפטנטים והקונצ'ים האלה ומאיפה בא לו הכח להתמסר אלי ולעזור לי ברגעים אלה. ושמוכן הוא להתמיד בקשקושו המצחיקים ובדברי הטעם המסיחים את הדעת עד שאתגבר לגמרי, עד שהבכי יהפוך לצחוק והצחוק יחזיר לי את כוחי ואתגבר על מצב-רוחי.

ואז ידעתי אבא, שבני הבין לרוחי בדיוק כמוך - סבא!
 וחשכתי - שאף אם ברבות הימים יתקשה לזכרך - הוא-הוא יהיה יורשך!!

וקצת התנחמתי.

מיה.

"זאבל'ה, אהב-האדם."

לחשוב על זאבל'ה במונחים של מוות ושל "איננו" ?
קשה, קשה. גם בדמיון ובמחשבה אני רואה אותו יוצא מן הערפל חי והחיוך הרגיל -
ספור על פניו ואני מוכרח לחייך לעומתו; הרגשה של טוב-לב ושל אדם אוהב
יורדת עליך וממלאה אותך חמימות.
הידיעה שנמסרת במשך עשרות בשנים; "מחר נוסעים לחצור, לזאבל'ה" היתה גורמת
אושר, שמחה וחדווה מרטיטה לילדים. והילדים גדלו והעבירו אותה הרגשה וחווייה
לנכדים. זאבל'ה !! לפגוש את זאבל'ה !!
בתודעת המשפחה הגדולה, זאבל'ה נשאר כדמות חיה ואתה עשוי מחר, מחרתיים לפגשה
בקרן הרחוב השני וחיוך רחב נסוך על פניו.

ז א ב ל' ה איננו ועל האבן למראשותיו חרות :

" ז א ב ל' ה א ו ה ב ה א ד ס "

שתי מילים וכל כך הרבה עצמה בהם. שבחו של אדם שאין למעלה ממנו ולא כל אדם
מסוגל בחייו ובמעשיו להגיע לדרגת שבח כזה. זאבל'ה שנאבק ונסה להתגבר על
עצמו ועל מחלתו שקננה בתוכו, הוליך שולל את הקרובים לו - וגם את עצמו -
ומשאלתו להשאר בדעה צלולה ובמחשבה בהירה נתנה לו הרבה שנים בטרם זמן.
הרבה שנים של שמחה ונחת נגזלו מנכדיו ומשפחתו ואכידה כבדה לידידיו ומכריו.

" ז א ב ל' ה א ו ה ב ה א ד ס "

- הגיס, לאווע.

זאבל'ה היקר,

קשה לי, קשה לי מאד לכתוב כמה מילים לזכרו. אתה חסר לי מאד. לעולם אזכור
ולא אשכח אותך. היית לי, לא רק קרוב-משפחה, הגיס היחיד, אבל הידיד הקרוב
ביותר שהיית לי. אתך יכולתי להתחלק גם בשמחה וגם בעצב, לך יכולתי לספר דברים
שלאף אחד לא יכולתי לספר ולהחיעץ אתך.

תמיד אזכור את החיוך המלבב, השוכבי, כשהיית בא אלינו, פותח את הדלת; החבוק,
הנשיקה, ה"אהלן", - הלב היה מתרחב מרב אהבה. היית מקרין מתוכך טוב-לב,
ידידות ומסירות ללא-גבול, ומי כמוני יכולה להעריך מסירות זאת.
כשבבקר היית מצלצל לשאול לשלומנו, האם הכל בסדר, האם אנו זקוקים לעזרה
כלשהיא. בעקר אחרי האסון שפקד אותנו, ברמיזה הקטנה ביותר מצדנו, היית בא
להיות בחברתנו, שלא נרגיש בודדים.

בשלוש-הימים האחרונים בבית-החולים, כשישבנו על-יד מטתך, התנהגת בגבורה-
גמורה כדי לא לצער אותנו, לא להראות את ספקותיך, את פחדיך ואת חרדתך -
ואנו היינו כל כך בטוחים שהכל יגמר בכי-טוב, שתצא אחרי הנתוח עם החיוך
הלכבי שלך.

אין לי מילים להוסיף. הלב כואב כל כך !

נשארנו בודדים, גלמודים בלעדיך !!

- עליזה

לונדון 23.2.84

מנתעי - תנחומים

ידידים יקרים,

היום למדתי מצביקה על מות זאבל'ה. אני רוצה להשתתף באבלכם. גם לי כואב, גם אני מתאבל. אהבתי את זאבל'ה, והוא הראה לי מספר פעמים שגם הוא אהב את הזולת.

לא עברתי בחצר מבלי להפגש בזאבל'ה ולדבר איתו. הוא ידע לשאול את השאלות החשובות והוא ידע להקשיב וליעץ לעניין. מאז שבאתי לחצור בגיל 17 ב-1953, הוא עזר לי. אני זוכר את הנסיבות המדויקות של עזרתו.

כאשר הגעתה הוא היה בתורנות-מטבח וניקיתי את הסירים בשבילו. הוא בא לעזור כאשר היה פנוי, לשוחח, לצחוק ולהרים את המורל. לא כל אחד עשה זאת. כאשר למדתי לנהוג הוא היה אז אחראי על הטנדרים, (היו רק שניים אז) תמיד דאג לאדם לפני שדאג לרכב, וכאשר היתה לי תאונת-דרכים (והייתי אשם) הוא לא אמר לי מלת-גנאי, אלא דאג לזה שאמשיך לנהוג ולחץ עלי שאעשה זאת מיד.

אהבתי את הגישה האנושית, הסולחנית הזו, ולא שכחתי מעולם. יותר מזה - למדתי ממנו והשתדלתי לעשות אותו-דבר במקרים דומים.

הוא גם ידע לצפצף על החוק. ב-1957 הוא לקח אותי לתחנת-אוטובוסים כדי שאספיק לחיפה, להפלגה לצרפת. הוא נכנס בכביש לאוטובוסים בלבד, קבל דו"ח על המקום, ורק דאג שאתפוס את האוטובוס; החבר קודם, השוטר - שיחכה.

כל קייץ ראיתי אותו בברכה ושמחתי לשוחח איתו. אני מאושר שיצא לי להכיר אדם טוב כמוהו ולזכות בידידותו החמה.

שלום לכם ולהתראות -

מיכאל סרף

גל און 17.2.84

לנחמה כהן והבנות היקרות.

הידיעה על מותו של זאב ז'ל הגיעה אלי כששכחתי בבית-חולים ולא יכולתי בשום אופן, לבוא על מנת ללוות את זאב יקירכם בדרכו האחרונה.

קשה לי לכתוב על זאבל'ה בזמן עבר ולהביע את רגשותי. אין מילים היכולות להביע את גודל הצער והכאב.

נפגשתי בזאבל'ה מאז עלותי ארצה לפני 44 שנה בקבוצנו גל-און. היינו יוצאים יחד לעבודה קשה עם טוריה בפרדסים זרים. כעבור שנים-בשירות, בזמן מלחמת-השחרור, גם כן היינו נוסעים הרבה פעמים ביחד.

במשורייך, כשהיה נוהג, היה כמצב רוח טוב. היה מגלה תושיה ובזה היה מחדיר בטחון בין חבריו.

המשורייך, נמצא עד היום בגל-און ולפני "חג-העצמאות" משפצים וצובעים אותו מחדש. החברים עוברים על ידו ומספרים ספורים ממלחמת השחרור ומזכירים את זאבל'ה.

נחמה היקרה - ברצוננו לבטא את השתתפותנו הכנה באבלכם ולצרף את תקוותנו שתמצאו הכוחות-הנפשיים להמשיך ולדאוג למשפחתך שלך ושל זאב כהן.

בלחיצת יד חמה
חיה ויוסף חצרוני.

י"ב אדר א',
15.2.1984

לנחמה היקרה לבנות והמשפחה,

נדהמנו לשמוע על זאבל'ה היקר שאיננו. אמנם לא נפגשנו לעתים-קרובות עם זאביק ז'ל, אבל השעות שנפגשנו היו שעות של חסד. זאביק האציל על אחרים מטוב-לבו. במבט-עיניו שפעו אהבה - השפיע על סביבתו בחיוכו הסלחני שבה את לב ידידיו. כל חייו בארץ היו יצירה. נזכור את מזגו הטוב, את מסירותו לחברה שאתה בא במגע.

אתכם באבלכם - שרגא.

שוויץ
20.2.84

שׁוויץ
29.2.84

בינה יקרה שלום.

לנחמה שלום.

טלפנתי לפני שבוע להורים שלי ונודע לי
שאבא שלך נפטר. באמת הייתי נדהמת.
אני מתארת לעצמי שקשה ועצוב לכם -
ושהדבר קרה בצורה פתאומית.
הוא קבל את פני בחמימות ובלבביות
רבה בבקורי האחרון.

אתמול קבלתי מכתב מאמא שלי, המספר
על המאורעות האחרונים והרגשתי צורך
לכתוב לך.

לא הכרתי את זאבל'ה טוב אבל מה שמאד
בולט לי בזכרון אלה חי-המשפחה
היפים שהיו לכם.

אני לא יכולה להזכר שראיתי את זאבל'ה
פעם כועסולכן נשאר לי רושם של בן-אדם
טוב-לב. חבל לי שלא הכרתי אותו יותר
טוב.

לפני מספר שנים כשרחל זלינגר בקרה
אצלנו, היא הביאה לנו במתנה מעבודות-
המקרמה של זאבל'ה. אני שמחה שיש לנו
את החלק הקטן הזה ממנו.

באותו המכתב, נודע לי שבינה מתחנת.
חשבתי לעצמי; איך אוכל לברך אותה
ב'מזל-טוב' בעת אבלכם?
אני רק יכולה להגיד שאני משתפת
מעומק לב גם בצער וגם בשמחה ולמרות
המרחק - אתם במחשבותי.

אני מקווה שתמצאי נחמה בכנותייך
ומשפחותיהן.

אתך,

מרים טוטד .

את מבינה שאני כל כך רחוקה וכבר הרבה
זמן לא חייתי בקבוץ ובשבילי המון
אנשים שכבר אינם עוד, חיים בזכרון כקימים
כי לא התרגלתי לחיות בלעדיהם.

ביני, מסרי לנחמה שאני משתפת באבלה
ובאבלכן - אני מרגישה שצערכן צערי הוא -
ואני מקווה לשמוע ממך בקרוב.

כמו תמיד, או כמעט תמיד, העצב והשמחה
שלובי-זרוע הם, או החדלון וההמשכיות
חיים זה בצד זה, או זה בעקבות זה;
שמעתי שאת מצפה לתינוק, או אולי לתנוקת?
אני מקווה שאת מרגישה בסדר ושהכל
כשורה.

שוב מסרי ד'ש חם לאמא שלך -
כל טוב לך -

שלך, רותי באומגרטרנר

שלום נחמה,

אחרי שקבלתי את הסכמתה של ארנה,
אני מעבירה אלייך את שורותיה:

"הייתי המומה לקרוא על פטירתו
של זאבל'ה. בלי להרגיש בכלל
התחלתי לבכות. היו לנו יחסים
מאד טובים מאז שעבדתי בלול והייתי
צריכה להביא לו סכומי-מחזור.
אני לא מסוגלת להאמין ולחשוב שהוא
איננו יותר, וכל פעם שאני חושבת
על כך, העיניים רטובות."

כמובן היא מסרה גם השתתפותה בצער
ותנחומיה לכל המשפחה.

- נירה כלב .

נחמה, הבנות ומשפחותיהן,

מה אפשר לכתוב? במה לנחם?

כי זאבל'ה היקר באדם והמיוחד במינו
איננו.

את דמותו ורוחו לא ישכחו כל מכיריו
וידידיו.

בהמשך חיים ברוחו, תמצאו ניחומים.

- ליובה.

לנחמיק היקרה -

הנה הבקר, אורה ג' צלצלה אלינו וזרקה את ההודעה
אל חלל האויר. ישבתי לי כך על המטה רגעים אחדים
ולא ידעתי מה להגיד.
בעצם, כאשר אני חושבת על זאבליה היקר ועל כולכם
יחד, ליבי מלא על גדותיו דברים שרצוני, כן, לומר
אותם.

אני רוצה לומר לך, נחמיק, שאהבתכם זה לזו וזו לזה,
היתה מקור לקנאה אפילו אצל החבר'ה הצעירים.
הדאגה, המסירות והאהבה, אפפו כל צעד ושעל שלכם כאיש
ואשה, כהורים ועל אחת כמה וכמה - כסבים.

דווקא עכשיו, כשבינה שלנו עומדת לפני ראשית אושרה
ודרכה החדשה והנפלאה בחיים (לה כל כך ייחלתם),
דווקא עכשיו נדם לבו של זאבליה היקר. טוב לפחות
שזכה עוד לחוש את השינוי האדיר הזה בחייה.

זאבליה טוב-הלב, מסביר-פנים לכל אחד, מצא בעשור
האחרון לחייו עיסוק במלאכה ויצירה. בדרכו זו אף מצא
ויצר קשר עם החברה הצעירה, עם הנוער, הילדים ובכלל -
קהל צופים שהתרגש והתרשם למראה כל עבודה שיצאה אל
מתחת ידיו.

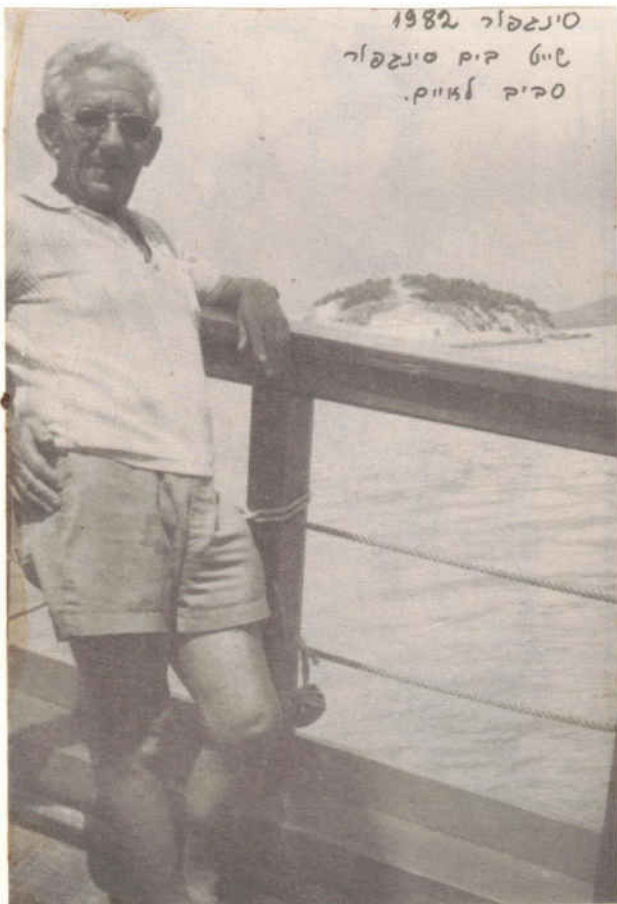
ואת נחמיק - תמיד לידו, תמיד תומכת, תמיד דואגת ועוזרת
ותמיד-תמיד א ר ה ב ת .

איך אנחנו הצעירים מכם נדע ללמוד ולרכוש זאת מכם ?
במה אוכל אני לנחם מעט על אסונך הגדול? אולי רק מעט שבמעט
בכך שאאחל לך הרבה כוחות-נפש, אותם תפיקי מבנותיך הנהדרות
ונכדייך שובי-הלב, וכל אלה אשר בדרך.

נחמיק יקרה, אני מחבקת אותך ומאמצת אותך אל ליבי, ורוצה להיות
אתך ברגעים אלה עד כמה שאפשר למרות מרחבי-הים המפרידים ביננו.

בשמי ובשם ישי, חזקי ואמצי -

שלך, חמר צור.

מכתרי-תודה משפך הימים.

חצור - 22.7.70

לזאבל'ה שלום!

"לא יאומן - כי יסופר"

(הועתק מ"מה-נשמע" באמן.)

לפני כמה ימים הזמנו משאית מחברת-תובלה' על-מנת שתכנס ל'אמן' ותקח כמה אריזות לנמל-אילת; משלוחים ליפן, לפיליפינים, וסנגפור.

בעת ההזמנה אמר האיש בקצה השני של הקו: "לחצור? כל מה שתבקשו נעשה לכם! ... וכל כך למה? אספר לך את החוויה האישית שלי עם קבוצכם, שלא אשכח עד יומי האחרון.

השתיכתי לגרעין שהיה מיועד להצטרף לקבוצ ארז. בערב פורים 1951, נסענו לשם.

המשאית שהסיעה אותנו שקעה בחול והציר-האחורי נשבר. רכב של צה"ל אסף אותנו לסבוב על ידכם. מה לעשות לפנות-ערב? החלטנו לגשת אליכם. 25 צעירים היינו, האכלתם אותנו, הזמנתם אותנו להשתתף במסיבת-פורים, סדרתם לכולנו מקומות-לינה

נכון שהיתה לכם משאית פורד ירוקה?

למחרת, אחרי ארוחת-הבקר, עלינו על המשאית שלכם והסעתם אותנו לארז. איך אוכל לשכוח זאת?

ואני שואל בליבי; הגם היום, אחרי 32 שנה היה קורה כך? ...

אינני יודעת איך לבטא את תודתנו תודת-הורים לחבר, שלוה את כנם בכל ימי-שרותו בצבא - עד לשחרורו.

הרגשנו שממש עזרת לו, וגם לנו, בימים קשים, בזמן של לבטים, בשמחת ההתגברות והעליה משלב לשלב.

הרגשנו היטב ברצונך העז להנעים לו לבן, תקופה זו ככל האפשר; לתמוך, להבין, לפזר עננים. הרשימה ארוכה, ולנו קשה לבטא רגשות. רגשות-אמת עוברים גם לזולת.

אני מקווה שכך גם אתה הרגשת אתנו.

נאחל לכולנו את ה"שלום" המיוחל.

כל-טוב, בידידות -

חיים ושולמית מאירי.

ל ז א ב ל' ה -

תודה רבה על החוג המהנה.

אנחנו מקווים שתמשיך ללמד אותנו מקרמה

גם בשנה הבאה. - ילדי החוג מחברת-הילדים.

4. V. 64

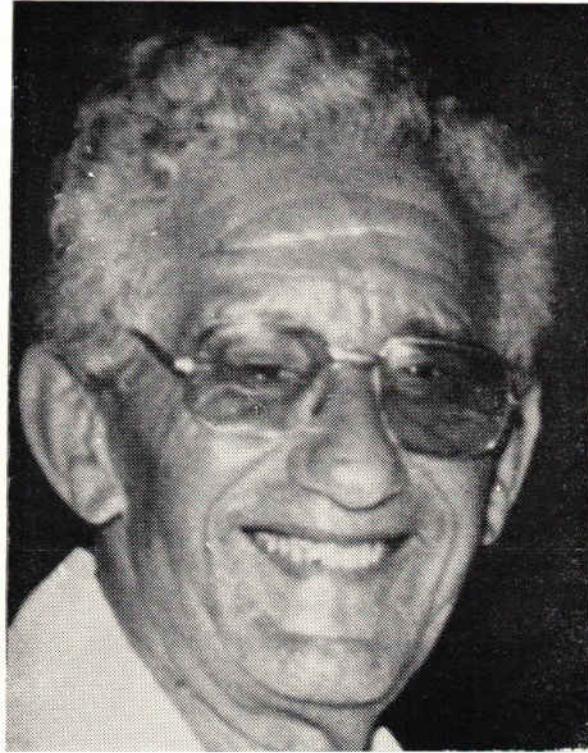
לזאבל'ה -

אני מוזיק אק עם הרוח הטובה
- שהינסת אל.

ועל הנחלת הזכירה והמהירה.

ההתנאות באיזו הבא -

"..."

זאב כהן

בן רחל וצבי כהן

בעלה של נחמה, אביהן של בינה, מיה ותמר

סבא של רענן, שני, אבירם וגלית

נולד ב-25 לספטמבר 1917, בקוסוב, פולין

עלה ארצה ב-1938

הצטרף לחצור ב-7 לאפריל 1949

נפטר ב-13 לפברואר, 1984

ז א ב כ ה ן

זאבל'ה נולד ב-1917 בקוסוב אשר בפולין, עיירה יהודית טיפוסית. אביו היה סוחר יערות והבית היה בית מסורתי ודתי, מחסידי הרבי מאלכסנדר. מראשית הילדות אפפתו היתמות במות עליו אמו, ואחותו העניקה לו מחיבתה ודאגתה. בתום לימודיו ב"חדר" עבר זאבל'ה ללמוד בישיבה הרחק מהבית, בעיירה ויסקי – מזוביצק.

ב-1931 חזר הביתה ואז התחולל בו המהפך הגדול, בהצטרפו לתנועת השומר הצעיר. בשנת 1935 הצטרף זאבל'ה להכשרת קיבוצו בעיר רדום. על חייו בהכשרה כותב חברו מולי:

„זאבל'ה עבד בעבודות הקשות ביותר... רצה להתמודד עם כולם, עם הבחורים שבגודלם ובכוחם עלו עליו והוא רזה וצנום. רצה להדביקם ועמד בכך.

„לא מעט חברים נשרו בדרך בתנאי ההכשרה הקשים. זאבל'ה נשאר צמוד לכל הגלגולים שעברנו בהכשרות – רדום, קליש – והגיע סוף סוף ארצה ב-1938 בעליה בלתי ליגלית”.

הוא הגיע לביתו הקיבוצי, גל-און, ששכן אז בנס ציונה, ונפגש עם אחותו וגיסו אשר הקימו גם הם את ביתם בנס ציונה. הוא עבד כנגר בהקמת מחנות הצבא הבריטיים, בפרדסים ובעגלונות, לפי הצורך. בכל מקום היה בין המתנדבים הראשונים. כשקמו הגדודים העבריים התנדב זאבל'ה לשורותיהם.

אלי מספר: „בשנת 1942 הוכרז על גיוס מוגבר לצבא הבריטי וכך מצא את עצמו זאבל'ה בקרב מחלקה של חברי קיבוצים בפלוגה 26 של הגדודים העבריים... בתקופה זו נקשרה ידידות עמוקה בין זאבל'ה ובינינו, חיילי קיבוץ א"י ג'. בתקופה זו נזרע גם הגרעין הראשון שהביא את זאבל'ה בסופו של דבר לקיבוצנו... עם יסוד הבריגדה היהודית צורפו אליה הגדודים. אחרי תקופת אימונים נוספת בפיוגי באיטליה, באה תקופה של שהייה בעמדות מול הגרמנים על הנהר סניו... עם סיום הקרבות והמלחמה התגלתה לעיני אנשי הבריגדה, וזאבל'ה בתוכם, השואה האיומה...”

זאבל'ה השתתף באופן פעיל בהקמת נקודת ההתישבות של גל-און, שהיה בין 11 הנקודות שעלו על הקרקע באותו ערב יום כיפור. במלחמת השחרור, כשגל-און היתה מבודדת ומנותקת, הגיע זאבל'ה במשאית ובמשוריניו, „בובל'ה”, עם אספקה וחמרי ביצורים לקיבוצים המנותקים. כאשר באו ימים קשים לדרום, פינו את הילדים מנגבה, ניצנים, חצור וגם גל-און. „בלילות אפלים סחב זאבל'ה ילדים מנומנמים ממיטותיהם, בידיו הזריזות ליטפם, חיך אליהם ואמר: נומו, נומו, בובלאך...”

ב-1948 הקים זאבל'ה את משפחתו עם נחמה בחצור. היה משכים באמצע הלילה לעבודתו כנהג המשאית על מנת לחזור לבילוי עם הבנות. במשך שנים היה נהג המשאית ומרכז קניות, עד שנאלץ, עקב מחלתו הקשה, לעבור לעבודה אחרת ולהצטרף לצוות הנהלת החשבונות. כותב דוב פ': „כל יום זאב היה זה שפתח את שערי המשרד בשעות הקטנות של הלילה...”

עם גמר יום העבודה פנה לאומנויות החביבות עליו. בהיותו מוגבל בראייתו אימץ תחביבים שהפכו במשך הזמן לעבודות מעשה ידיו להתפאר. הוא ניהל חוגים למקראמה לחברות ובעיקר לילדים.

זאבל'ה ידע שבנוסף לטיפול הרפואי ולאהבת המשפחה, רצון האדם הוא גורם מכריע במאבק העיקש עם המחלה הקשה. הוא לא התאונן, היתה לו אוזן קשבת לחברים במצוקתם האישית, ותמיד מילא תפקידים חברתיים. כחבר ועדת בנים קשר קשרים אישיים, שוחח, כיון ועודד את הבנים. „עם הפנים לחבר”, היה אומר... וכך נזכור אותו: בעל רוחב-לב בלתי רגיל, מלא הומור, מסור למשפחתו בחצור ובחוץ, ידיד ורע לחברים. על קברו חרטנו:

המשפחה

„זאבל'ה – אוהב האדם”.